

УДК 159.93:78.071.2:784.1(477.82)

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.1.23>

І. В. РЕГУЛІЧ

кандидат мистецтвознавства,

старший викладач кафедри диригентсько-хорових дисциплін та постановки голосу,

*Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна*

Електронна пошта: irehulich@lpc.ukr.education

<http://orcid.org/0000-0002-8702-4173>

М. О. НАУМЕНКО

викладач кафедри диригентсько-хорових дисциплін та постановки голосу,

*Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна*

Електронна пошта: mnaumenko@lpc.ukr.education

<http://orcid.org/0000-0002-9745-4855>

ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ У ПРОЦЕСІ ДИРИГЕНТСЬКОЇ ТА ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто поняття психологічних бар'єрів на шляху професійного становлення, особистісного вдосконалення у процесі диригентської та вокально-хорової підготовки здобувачів вищої освіти. Охарактеризовано емоційний механізм цих бар'єрів, що полягає у посиленні негативних переживань і установок – сорому, почуття вини, низької самооцінки, тривоги, страху публічного виступу, сцени тощо. Усі вони є несприятливими чинниками для активізації музичного сприйняття, мислення, особистісного, фахового вдосконалення. Проаналізовано вплив музичного мистецтва на врівноваженість психологічних станів людини, а також особливості втілення виконавського артистизму у процесі диригентсько-хорової та вокально-виконавської діяльності. Розглянуто предметне поле музичної психології, яке включає сферу вивчення музичних здібностей, розуміння психологічних законів відчуттів, сприйняття, мислення. Визначено умови подолання психологічних бар'єрів через різні стратегії поведінки. Простежено вплив обмежуючих установок особистості у професійному становленні та розкритті власного потенціалу, а також їх прогнозоване програмування на негативний результат. Окреслено два типи мислення на шляху подолання психологічного бар'єру: фіксоване мислення і мислення розвитку. Вивчено їх вплив на сприйняття та результати щодо вирішення певної проблеми. Розглянуто основні шаблони мислення і сприйняття подій. Запропоновано умовну стратегію роботи з обмежуючими переконаннями під час диригентської та вокально-хорової діяльності, що виникають через власний досвід і соціокультурний вплив на особистість. Визначено фактори ефективної взаємодії учасників освітнього процесу для стимулювання музичного мислення, мотивації до творчості, розкриття свого диригентського, вокально-хорового, музично-педагогічного та виконавського потенціалу.

Ключові слова: психологічний бар'єр, музична психологія, гнучкість мислення, обмежуючі переконання, диригентська діяльність, вокально-хорове виконавство, особистісне вдосконалення.

Вступ. Одним із самостійних напрямів розвитку сучасного музикознавства є музична психологія, що займається дослідженням впливу музичного мистецтва на людську психіку. Вона пов'язана з іншими галузями, такими як фізіологія, естетика, філософія, та є об'єктом зацікавлення вітчизняних і зарубіжних науковців, психологів, музикантів, педагогів.

Особливості процесу музичного слуху і мислення, сприйняття, діагностика музичних зді-

бностей, вплив окремих засобів виразності, дослідження знання психологічних законів відчуттів як у слухача, так і у виконавця, особистісне вдосконалення, емоційна сфера особистості, естетичне задоволення, розкриття музичної діяльності – предметне поле музичної психології. Низка психофізіологічних досліджень, розвинених теорій щодо психології виконавського і слухачького процесу та їх комунікації спрямована на вивчення музики як феномену культури.

Постановка проблеми. Особливої уваги у зазначеному контексті заслуговує питання психологічних бар'єрів та шляхів їх подолання у процесі диригентської та вокально-хорової підготовки здобувачів вищої освіти. Адже під час навчання відбувається освоєння різноманітних мануально-технічних, диригентсько-виконавських, вокально-хорових методів і прийомів. На етапі особистісного вдосконалення та професійного становлення важливим фактором є гнучкість мислення і сприйняття, яке протегує розкриття творчих здібностей, музично-педагогічного та виконавського потенціалу.

Мета статті: окреслити основні психологічні бар'єри у процесі диригентської та вокально-хорової підготовки здобувача вищої освіти та дослідити шляхи їх подолання.

Аналіз попередніх досліджень. Особистісне вдосконалення молоді розглядалося у психолого-педагогічних напрацюваннях Б. Ананьєва, Л. Божович, А. Ковальова, В. Сухомлинського, В. Оржеховської та ін. Питання психологічного супроводження у формуванні особистості досліджували Л. Павлова, С. Скочиляс, Ю. Ірхін, М. Максимов та ін. Асоціативну психологію досліджував А. Кестлер; теорію безсвідомого – Е. Гартман, Г. Лейбніц, З. Фрейд, А. Шопенгауер, К. Юнг.

Психологічні бар'єри досліджені у сфері соціальної та когнітивної психології (Д. Катц, Г. Ласвелл, М. Андерсон, Є. Кузьмін, Б. Паригін, Б. Ломов, Я. Коломінський та ін.).

Як самостійний науковий напрям музична психологія виокремилася у другій половині XIX ст. У цій галузі знаходимо низку фундаментальних праць: із тонпсихології (Г. Гельмгольц, М. Майєр, К. Шефер, К. Штумпф, А. Валлек та ін.); вивчення і діагностики музичних здібностей (К. Сішор, Я. Квальвассер, Н. Вістлер, Х. Вінг та ін.). Вагомий внесок у розвиток цієї науки зробили такі вчені, як: О. Костюк, І. Лейтц, А. Логінова, Є. Назайкінський, Н. Рождественська, В. Петрушин, Г. Побережна та ін. Серед сучасних науковців, які досліджують питання музичної психології та терапії, можна виокремити таких науковців, як Н. Савельєва-Кулик, В. Кашаюк, М. Субота, Н. Ковмір, А. Массанов та інші.

Результати та дискусії. Зацікавлення питанням впливу музики на емоційну сферу

особистості сягає своїм корінням стародавньої Греції. Такі мислителі, як Аристотель, Платон, ще в той час зауважили, що музичне мистецтво безпосередньо діє на врівноваженість психологічних станів людини у зовнішньому і внутрішньому проявах. На їхню думку, у слухача виникає той афект, який у цей момент відтворюється відповідними засобами музичної виразності. Тому інструментарієм впливу цього процесу є не цілісний музичний твір, а лише його окремі компоненти [Драганчук : 22].

Завдяки вивченню особливостей прояву емоцій у музиці виникла теорія афектів (Кванц, Дж. Херріс). Вона базувалася на дослідженні передумов збудження у слухачів тієї чи іншої емоції завдяки взаємодії мелодії, ладу, темпу, ритму, тембру, звуковисотності. Описано вплив на емоційний стан людей різних темпераментів. Адже будь-яка емоція в музичному відображенні підпорядковує певну ідею, уже наповнену відповідним настроєм. За теорією пропонуються такі ознаки визначення афекту, притаманні конкретній музиці: позитивне, радісне, піднесене – мажор; журба, ніжність, м'якість – міно́р; поступеневість розвитку мелодики виражає ласку, плавність; пунктир і витримані ноти – розважливе, патетичне; різний вплив на почуття дисонансів та консонансів, а також термінологічних зазначень особливостей виконання (*assai, con moto, animato* та інші). Щодо специфічності музичних засобів і законів організації заслуговує уваги дослідження Е. Курта. У своїй праці він висвітлює проблеми виконання твору і цілісність сприйняття, використовуючи дані загальної психології [Субота : 289].

Музичне виконавство у будь-якому прояві (інструментальне, вокальне, диригентське та інші) підпорядковує категорію артистизму. Адже в комунікаційному процесі співтворчість між слухачем і виконавцем залежить від артистичної майстерності музиканта, його умінь, сценічної виразності та культури.

Поняття «артистизм» І. Єргієв висвітлює з огляду на сприйняття музичного твору, його виконавство (емоційні переключання, психотехніка, виконавський тонус), прочитання та втілення в процесі музичної діяльності. «Оформлення образного змісту музичного твору складається з перетворення, художньої

образності, міміки (виразу очей, лицьової експресії), жестикуляції, візуалізації, сценічного руху, цілісного створення образу, які сприяють виникненню гри-вистави» [Єргієв : 346].

З кожним роком розширюється предметне поле музичної психології, яке включає сферу вивчення музичних здібностей, їх діагностику та розвиток. Для розкриття творчої діяльності важливими є знання і розуміння психологічних законів відчуттів, сприйняття, мислення.

Навчаючись, здобувачі освіти дуже часто зіштовхуються зі своїми психологічними бар'єрами. Одні їх із легкістю долають, інші – мають велику трудність, супротив і навіть агресивну налаштованість. У таких випадках здебільшого йдеться про обмежуючі переконання особистості. Вони не дають повною мірою розкрити власний потенціал і досягнути відповідних якісно-творчих результатів. Досить часто на заняттях із хорового диригування та постановки голосу можна почути запитання: «А я зможу цей твір осягнути?», «Чи він не надто складний для мене?» або ж констатацію: «Це уже зависоко чи занизько», «Я не можу», «У мене не вийде», «У мене не вистачить сил, часу» тощо. Такі твердження ніби прогнозовано програмують на негативний результат.

У тлумачному словнику подано визначення психологічного бар'єру як «психічного стану, який виявляється в неадекватній пасивності суб'єкта, що перешкоджає виконанню ним тих чи інших дій. Емоційний механізм такого бар'єру полягає у посиленні негативних переживань і установок – сорому, почуття вини, страху, тривоги, низької самооцінки, асоційованих із завданням (наприклад, страх публічного виступу, сцени тощо)» [Шагар : 37].

У своєму дослідженні А. Массанов дає визначення психологічних бар'єрів у професійному самовизначенні як: «таку перешкоду на шляху психічної активності, що зумовлена як внутрішніми, так і зовнішніми особливостями під час досягнення нею мети свого фахового самореалізування» [Массанов : 8]. Психологічні бар'єри демонструють особливості емоційної сфери особистості, а саме її переживання. Вчений виявляє несприятливі умови для перетворення чи активізації мотиву вольовим зусиллям, визначає концептуальну модель психологічного бар'єру.

Згідно з дослідженнями доктора психології Керол Дук, які вона висвітлила у книзі «Гнучкість мислення: Новий погляд на психологію розвитку дорослих і дітей», існує два типи мислення: фіксоване мислення та мислення розвитку. Останнє – це постійний рух вперед, пошук розкриття справжнього потенціалу. Люди з таким типом мисленням вважають, що подальший успіх залежить не від природжених здібностей, а від прикладених зусиль, наполегливості, можливості вчитися, вдосконалюватися в будь-якому напрямі [Дук : 12–13].

Фіксоване або стале мислення – потреба розвитку лише вроджених талантів, поглиблення вмінь і навичок лише в цій сфері. Люди з цим типом мисленням вважають, що достатньо мати базові здібності. Вони ніби фіксують себе у певних психологічних рамках і не дають собі вивчати щось інше, набувати відповідний досвід, відкривати нові перспективи. Зазвичай вони спрямовані на виконання тих дій, де, на їхню думку, буде гарантований результат. Тому людина з фіксованим мисленням буде ухилятися від виклику через страх перед невдачею, уникатиме відповідальності.

Результат залежить від нашого бажання і ставлення до проблеми, а не від вродженого таланту чи інтелекту. Будь-яку ситуацію можна завжди змінити. Все залежить від різниці думки і сприйняття. В одному варіанті це фіксація на тому, що «зараз» усе не так, в іншому – «поки» ще нічого не змінилося. Дослідниця виявила, що мислення розвитку надихає, стимулює пристрасть до навчання, а не бажання отримати лише схвалення.

Під час диригентської та вокально-хорової підготовки здобувача вищої освіти слід зосередити увагу на продуктивність навчання та задоволення від цього процесу, мотивацію і саморозвиток, зворотний зв'язок. Педагог орієнтується на великий творчий потенціал колективу загалом та індивідуально на кожного студента, котрий здатний виконувати різноманітні диригентські чи вокально-хорові завдання, проявляти ініціативу, робити вибір, брати на себе відповідальність [Регуліч : 76].

Тому особливої уваги потребує розвиток гнучкості мислення: віра у свої можливості, інспірування позитивного, орієнтація не на проблему, а на її вирішення, відкритість

та довіра, подолання стереотипів та усталених алгоритмів власної поведінки, оволодіння адаптивного способу підходу до проблем, вільно і творчо використовуючи весь придатний до відповідної проблеми досвід.

Перспектива навчання та вокально-хорової практики в контексті вищої освіти спрямована на діяльність шести взаємопов'язаних векторів: викладач (а); здобувач освіти (б); музичний репертуар та співаки (в); послідовність та обсяг занять (г); результати навчання (г); соціокультурний контекст, що включає викладацький та практично-виконавський аспекти (д) [Varvarigou].

Потрібно пам'ятати, що на цих етапах можуть виникнути ті психологічні бар'єри, які гальмують особистісний розвиток студента до бажаного результату. Серед найбільш розповсюджених у практиці: острах критики й осміяння, відсутність довіри, непевність, відсутність сталого інтересу до своєї діяльності, сумніви, страх помилки, страх невизначеності, обмежуючі переконання. Такого роду негативні почуття блокують досягнення цілі на багатьох рівнях.

Наші переконання виникають через досвід, який породжує у людини певні почуття і переживання, ставлення до цілісної картини світу. Вони починають формуватися у підлітковому віці. Найбільше значення тут відіграє соціокультурний чинник. Характер взаємин у сім'ї, родині, близькому оточенні визначає закріплення базових внутрішніх та закладених зовнішніх переконань, які були неодноразово озвучені, нав'язані й свідомо сприйняті.

Це пов'язано із поглибленням знань, різних форм мислення, формуванням життєвих цінностей і світосприйняття. У кожного з нас воно унікальне, а наша система переконань визначає особисте відчуття реальності. Система переконань – формотворчий чинник життєвої парадигми, який об'єднує світосприйняття, знання і оцінку дійсності [Гуляєва : 34].

Педагогу необхідно допомогти віднайти, досягнути, переосмислити сталі шаблони мислення на альтернативні думки. У моменти розподілу уваги й концентрації студента на негативній орієнтації та ігноруванні позитивного важливого завдання викладача є зміщення уваги. У пригоді тут стане пошук можливого

вирішення «проблеми»: систематизація поетапності вивчення, вибір відповідних диригентських або вокальних технічних прийомів, розуміння художнього образу музичного твору.

Ще одним можливим рішенням тут є нагадати студенту про той досвід, який він уже здобув, ті технічні перепони, які уже він зумів подолати за час навчання. Окрім цього, якщо додатково ще зосередитися на цьому питанні у відсотковому відношенні, можна позбавитися судження, що породжує полярні форми сприйняття (біле-чорне), де відсутні будь-які компроміси. Окремою загрозою тут можуть бути узагальнення із типовими «ніколи», «ніхто» тощо. За таких умов слід уникати таких висловлювань, а твердження мають базуватися на конкретних фактах.

Під час підготовки до контролю знань, демонстрації кваліфікаційної роботи або концертного виконання на публіці часто виникає почуття тривожності. Підґрунтям цього стану є постійне очікування найгіршого результату. Така катастрофізація проявляється від емоції страху майбутньої події, сорому у разі невдачі чи інших почуттів. Викладачу потрібно запропонувати студенту візуалізувати ту чи іншу подію із найгіршим варіантом її розвитку. Після цього слід спільно визначити ймовірність виникнення такого факту та рівень впливу на нього. Це дасть можливість реально поглянути на ситуацію, адже досить часто ми її надто перебільшуємо, гіперболізуємо. Тому якщо проблема дійсно суттєва, то слід скласти план дій, а якщо ж, навпаки, така ймовірність мінімальна чи ми не маємо впливу на неї, то слід ігнорувати таку думку.

Ще однією загрозою є постійне порівняння себе з іншими. Одна справа, якщо ми конструктивно порівнюємо своє виконання і за рахунок цього ростемо, розвиваємося та набуваємо професійної майстерності, – це добре, позитивно і природно. Проте якщо це перетворюється на деструктивну критику (самокритику), стає повторюваним і прирівнюється до норми, то за таких умов формується ще одне обмежуюче судження. Тому такого роду припущення потрібно піддавати сумніву, перевіряти наявність ґрунтовних доказів, перш ніж робити будь-які висновки. Щодо порівняння себе з іншими, то потрібно пам'ятати, що немає іде-

альних і досконалих людей, у кожного є сильні та слабкі сторони. Помічною тут буде акцентуація на сильних сторонах студента.

Висновки. Отже, наші переконання формуються під впливом соціокультурного чинника, котрий превалює залежно від умов формування особистості від дитинства і дотепер. У процесі навчання та професійного становлення здобувачі освіти неодноразово зустрічаються із певними перепонами, серед яких такі психологічні бар'єри, як обмежуючі переконання та фіксоване мислення. Завдання педагога – допомогти віднайти, досягнути, переосмислити сталі шаблони мислення. Не варто надіятися,

що розглянуті шляхи подолання психологічних бар'єрів дозволять миттєво їх змінити. Усвідомлення, послідовне й критичне відстежування, відсікання таких думок і суджень дозволить у подальшому знаходити їм альтернативу.

Важливим на цьому етапі є дотримання принципу партнерства як одного із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу. Їх комунікація як на вербальному, так і невербальному рівні повинна стимулювати музичне мислення і творчість, надихати на максимальне розкриття свого диригентського, вокально-хорового, музично-педагогічного та виконавського потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Губенко О.В. Інтегративний підхід до вивчення і розвитку творчих здібностей школярів: методичний посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2020. 161 с.
2. Гуляєва А.С. Роль системи переконань у житті особистості. *Проблеми сучасної психології*: Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Випуск 36. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. С. 31–40.
3. Драганчук В.М. Музична психологія і терапія : навч. посіб. для студ. спец. «Музичне мистецтво» [Електронний ресурс]. Луцьк: Східноєвр. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. 230 с.
4. Єргієв І.Д. Артистичний універсум музиканта-інструменталіста кінця ХХ – початку ХХІ століття: Дис. на здобуття наук. ступеня докт. мистецтвознавства. Одеса, 2016. 452 с.
5. Керол Дук. Налаштуйся на зміни. Нова психологія успіху / перекл. з англ. Юлії Кузьменко. Київ: «Наш формат», 2017. 304 с.
6. Массанов А.В. Психологічні бар'єри в професійному самовизначенні особистості : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. Одеса, 2010. 38 с.
7. Регуліч І.В., Комарук З.В. Особливості використання коуч-технології у вокально-хоровій діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Академічні студії*. Вип. 1. Луцьк: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 74–79.
8. Субота М.В. Розвиток музичної психології як науки. *Актуальні проблеми психології*. Т. 12. Психологія творчості. Вип. 22. 2016. С. 288–295.
9. Шагар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640 с.
10. Varvarigou M, Durrant C. (2011). Theoretical perspectives on the education of choral conductors: A suggested framework. *British Journal of Music Education*, 28, 325–338. <https://doi:10.1017/S0265051711000325>.

REFERENCES

1. Ghubenko O.V. (2020) Integratyvnyj pidkhyd do vyvchennja i rozvytku tvorchykh zdbnostej shkoljariv [An integrative approach to the study and development of creative abilities of students], Kyiv: Slovo. (In Ukrainian).
2. Huljaieva A. S. (2017) Rol systemy perekonan u zhytti osobystosti. Problemy suchasnoi psykholohii [The role of the belief system in the life of the individual]. *A collection of scientific works of K-PNU named after Ivan Ogiienko, G. S. Kostyuk psychology Institute of NAPS of Ukraine*, vol. 36, pp. 31–41.
3. Drahanchuk V.M. (2016) Muzychna psykholohiia i terapiia [Music psychology and therapy], Lutsk: Lesya Ukrainka Eastern European National University. (In Ukrainian).
4. Yerhiiiev I.D. (2016) *Artystychnyi universum muzykanta-instrumentalista kintsia XX – pochatku XXI stolittia* [The artistic universe of a musician-instrumentalist of the late XX – early XXI century] (PhD Thesis), Odessa. (In Ukrainian).
5. Kerol Duek (2017) *Nalashtuisia na zminy. Nova psykholohiia uspiyku* [Mindset: the new psychology of success], Kyiv : Nash format. (In Ukrainian).
6. Massanov A.V. (2010) *Psykholohichni bariery v profesiinomu samovyznachenni osobystosti* [Psychological barriers in professional self-determination] (PhD Thesis abstract), Odessa: South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky (In Ukrainian).
7. Rehulich I.V., Komaruk Z.V. (2021) *Osoblyvosti vykorystannia kouch-tekhnolohii u vokalno-khorovii diialnosti maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva* [Features of the use of coaching technology in the vocal and choral activities of a future music art teacher]. *Proceedings of the Akademichni studii*, vol. 1, Lutsk: Helvetyka, pp. 74–79.

8. Subota M.V. (2016) Rozvytok muzychnoi psykhoholii yak nauky [The development of music psychology as a science]. Proceedings of the *Aktualni problemy psykhoholii*. vol. 12, no. 22, pp. 288–295. (In Ukrainian).

9. Shaha V.B. (2007) Suchasnyi tlumachnyi psykhohichnyi slovnyk [Modern explanatory psychological dictionary]. Kharkiv: Prapor. (In Ukrainian).

10. Varvarigou M, Durrant C. (2011). Theoretical perspectives on the education of choral conductors: A suggested framework. *British Journal of Music Education*, Vol. 28(3), pp. 325–338. <https://doi:10.1017/S0265051711000325>.

I. V. REHULICH

PhD in Art Theory, Senior Lecturer

at the Department of Conductor-Choir Disciplines and Voice Production,

Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College” of the Volyn Regional Council,

Lutsk, Ukraine

E-mail: irehulich@lpc.ukr.education

<http://orcid.org/0000-0002-8702-4173>

M. O. NAUMENKO

Lecturer at the Department of Conductor-Choir Disciplines and Voice Production,

Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College” of the Volyn Regional Council,

Lutsk, Ukraine

E-mail: mnaumenko@lpc.ukr.education

<http://orcid.org/0000-0002-9745-4855>

PSYCHOLOGICAL BARRIERS AND WAYS OF OVERCOMING THEM IN THE PROCESS OF CONDUCTING AND VOCAL-CHORAL TRAINING OF A HIGHER EDUCATION APPLICANT

The article considers the concepts of psychological barriers in the way of professional formation, personal improvement in the process of conducting and vocal-choral training of higher education applicants. The emotional mechanism of these barriers is analyzed, consisting in the intensification of negative feelings and attitudes, such as shame, guilt, low self-esteem, anxiety, fear of public performance, the stage, etc. All of them are unfavorable factors for intensification of musical perception, thinking, personal and professional improvement. The influence of the music art on the balance of psychological states of a person, and the embodiment of performing artistry in the process of choral conducting and vocal-performance activity are outlined. The subject field of musical psychology includes the study of musical abilities, understanding of the psychological laws of sensations, perception, and thinking. The conditions for overcoming the psychological barriers through various behavioral strategies are determined. It is defined the influence of limiting personal attitudes in professional formation and own potential disclosure, as well as their predictable programming for a negative result. Two types of thinking on the way of overcoming a psychological barrier are defined: fixed thinking and development. Their influence on the perception and results of solving a particular problem is studied. The basic patterns of thinking and perception of events are considered. A conditional strategy for dealing with limiting beliefs during choral conducting and vocal-choral activities arising from one's own experience and socio-cultural influences on one's personality is proposed. Factors of effective interaction of participants of educational process for stimulation of musical thinking, motivation to creativity, disclosure of their conducting, vocal and choral, musical and pedagogical, and performing potential are determined.

Key words: psychological barrier, musical psychology, mental flexibility, limiting beliefs, conducting, vocal and choral performance, personal improvement.